

# КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ

## КАФЕДРА КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

### РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

#### *Судова психологія: теорія та експертна практика*

<b>Освітній рівень</b>	<u>II (магістерського) рівня вищої освіти</u> (назва рівня вищої освіти)
<b>Галузь знань</b>	<u>C Соціальні науки, журналістика та інформація</u> (шифр і назва галузі знань)
<b>Спеціальність</b>	<u>C4 Психологія</u> (код й найменування спеціальності)
<b>Освітня програма</b>	<u>Клінічна психологія</u>

**Розробник:** Тетяна РЯХОВСЬКА, доктор філософії в галузі психології, доцент кафедри клінічної психології

Робоча програма затверджена  
на засіданні кафедри

клінічної психології

протокол № 10 від 23 червня 2025 року

Завідувач кафедри

  
(підпис)

Ірина ЛИСЕНКО  
(ім'я та прізвище)

Схвалено гарантом освітньої програми Клінічна психологія

Гарант ОП

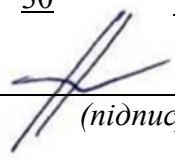
  
(підпис)

Ірина ЛИСЕНКО  
(ім'я та прізвище)

Розглянуто на засіданні Ради якості вищої освіти

протокол № 5 від 30 червня 2025 року

Голова РЯВО

  
(підпис)

Наталія ЗАВ'ЯЗКІНА  
(ім'я та прізвище)

## ВСТУП

Робоча програма освітньої компоненти «Судова психологія: теорія та експертна практика» розроблена на основі методичних рекомендацій до розроблення і оформлення робочої програми освітньої компоненти, затвердженої Вченою Радою Київського інституту сучасної психології та психотерапії від 22 лютого 2024 року, протокол №7.

### 1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робочу програму освітньої компоненти «Судова психологія: теорія та експертна практика» складено відповідно до освітньо-професійної програми «Клінічна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С4 Психологія.

Статус освітньої компоненти – обов’язкова.

Обсяг освітньої компоненти – 3.5 кредитів ЄКТС.

Семестровий контроль – іспит

#### Мета, завдання освітньої компоненти.

Метою освітньої компоненти визначається відповідно до вимог професійної діяльності практикуючих психологів та полягає у засвоєнні студентами принципів виконання психологічних експертиз, набуття основних навичок проведення експертного дослідження та підготовки експертного висновку.

Завданнями освітньої компоненти є:

1. Оволодіти основними теоретичними знаннями та практичними навичками в колі прикладних судово-психологічних дослідженнях
2. Навчитись аналізувати та використовувати особливості психологічних знань в судочинстві
3. Опанувати психологічні категорії, які мають значення в юриспруденції

#### Компетентності здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Зміст компетентності
<b>Інтегральна компетентність</b>	
ІК1	Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у сфері клінічної психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.
<b>Загальні компетентності</b>	
ЗК 1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 2	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
ЗК 4	Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ЗК 5	Цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність.
ЗК 7	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

### Фахові компетентності

СК1. Здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних наукових та практичних проблем клінічної психології та психологічного консультування.

СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки професійної практичної діяльності.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (консультаційну, психотерапевтичну, тренінгову, прогностичну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК15. Демонструвати розуміння закономірностей функціонування психіки у нормі та патології у контексті визначення та розв'язання професійних завдань.

СК17. Вміти встановлювати та підтримувати фахову взаємодію з представниками суміжних спеціальностей (лікарями, соціальними працівниками, соціальними педагогами тощо).

### Програмні результати здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Програмні результати
ПР 1.	Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
ПР3.	Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.
ПР7.	Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.
ПР8.	Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.
ПР9.	Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
ПР10.	Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.
ПР11.	Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.
ПР12.	Розробляти стратегії клініко-психологічного дослідження з врахуванням специфіки об'єкта дослідження та доступних сучасних дослідницьких методів.

## 2. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

### Структура освітньої компоненти

№ теми	Назва розділів і тем	Кількість годин					
		Всього	Аудит.	у тому числі			
				Лекції	Прак.	Індив. конс.	С.р.
1	Тема 1. Загальні проблеми судових психологічних експертиз	42	12	10	2		30
2	Тема 2. Компетенції судово-психологічної експертизи	63	18	14	2	2	45
<b>Всього годин</b>		<b>105</b>	<b>30</b>	<b>24</b>	<b>4</b>	<b>2</b>	<b>75</b>

## **Зміст освітньої компоненти**

### **Тема 1. Загальні проблеми судових психологічних експертиз**

*Лекція 1-2. Витоки судово психологічної експертизи.* Вступ. Методологічний апарат. Історія формування судово-психологічної та комплексної судово психолого-психіатричної експертизи. Особистісна і професійна готовність психолога до проведення психологічної експертизи. Етичні стандарти.

*Лекція 3. Загальні проблеми судових психологічних експертиз.*

Загальні принципи комплексування знань різних галузей.. Призначення, організація та проведення КСППЕ. Методологічні питання проведення судово психологічної експертизи. Теоретичні аспекти КСППЕ. Заклучення судово-психологічної експертизи

*Лекція 4-5. Організаційні та правові проблеми судово-психологічної експертизи.* Особливості проведення експертизи в кримінальному процесі. Особливості проведення експертизи в цивільному процесі. Правові аспекти КСППЕ. Експертна оцінка психічної діяльності та проблема норми та патології в судово-психологічній експертній діяльності.

### **Тема 2. «Компетенції судово-психологічної експертизи».**

*Лекція 6-7. Психологія кримінальної агресії.*

Поняття агресії в психології. Кримінальна агресія та її типологія. Фактори реалізації агресивних дій. Психологічні механізми кримінальної агресії. Патологічні прояви в реалізації кримінально-агресивних дій.

*Лекція 8-9. Судово-психологічна експертиза емоційних станів.*

Визначення різновидів афективних станів. Співвідношення афекту та інших емоційних реакцій та станів, які мають юридичне значення. Компетенції судового психолога-експерта при кваліфікації емоційних станів. Патологічний афект та компетенції судового експерта-психіатра. Стадійність афекту та їх кваліфікація.

*Лекція 10. Посмертна експертиза.*

Організація проведення експертизи особи, яка покінчили життя самогубством. Предмет та задачі експертизи. Питання експертам. Критерії експертної оцінки. Психологічні та інші фактори суїцидального ризику.

*Лекція 11. Судово-психологічна експертиза неповнолітніх обвинувачених.*

Основні завдання СПЕ неповнолітніх обвинувачених. Психічний розвиток та особистісні властивості дитини. Вікові кризи. Акцентуації характеру. Девіантні прояви. Підкоряємість. Групові тенденції. Питання при призначенні даного виду експертизи.

*Лекція 12. Психолінгвістична експертиза*

Завдання психолінгвістичної експертизи. Авторознавча експертиза. Виявлення ситуаційного стану автору. Методичне забезпечення психолінгвістичної експертизи. Рівні аналізу тексту

### **Практичні завдання освітньої компоненти**

<b>№ з/п</b>	<b>Назва теми</b>	<b>Кількість годин</b>
1	<i>Практична задача №1:</i> Розбір експертних випадків.	2
2	<i>Практична задача №2:</i> Розбір експертних випадків.	2
<b>Разом</b>		<b>4</b>

### **Самостійна робота освітньої компоненти**

<b>№</b>	<b>Назва теми</b>	<b>Кількість годин</b>
Тема 1	<i>Завдання.</i> Скласти конспект за тематичним планом з використанням теоретичного матеріалу лекцій, презентацій, рекомендованої літератури, самостійно визначених додаткових матеріалів. Опрацювати теоретичний матеріал для підготовки до практичних занять та іспиту.	30
Тема 2	Скласти конспект за тематичним планом з використанням теоретичного матеріалу лекцій, презентацій, рекомендованої літератури, самостійно визначених додаткових матеріалів. Опрацювати теоретичний матеріал для підготовки до практичних занять та іспиту.	45
<b>Разом</b>		<b>75</b>

## **3. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА**

Технічні засоби та обладнання: екранні (електронні презентації, віртуальні зали для відпрацювання практичних навичок), комп'ютерні (комп'ютери, планшети, освітні платформи, електронні бібліотеки).

Програмне забезпечення: системне ПЗ (Операційні системи, драйвери), керування курсами (Zoom).

## **4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ**

Курс буде викладений у формі лекцій (24 год.) та практичних (4 год.) занять, організації самостійної роботи студентів (75 год.). Протягом курсу передбачено проведення індивідуальних консультацій (2 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: словесні (лекція, пояснення, бесіда), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (аналіз кейсів, виконання практичних завдань).

## 5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

### Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання освітньої компоненти є:

*Методи поточного контролю:* проводиться з метою оцінювання результатів навчання протягом семестру і включає систематичний моніторинг навчальних досягнень здобувачів. Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних та практичних занять у формі виконання практичних завдань, коротких тестів для закріплення матеріалу, розв'язання кейсів та активної участі в обговореннях, в обсязі навчального матеріалу, визначеному для кожного заняття.

- виконання практичних задач (оцінюється під час їх виконання);
- виконання умов академічної дисципліни (оцінюється під час лекцій, практичних занять та під час поточного контролю теми).

*Методи підсумкового контролю:* проводиться з метою оцінювання результатів навчання наприкінці семестру, відповідно до навчального плану у формі іспиту, в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

### Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

#### *Форми поточного контролю:*

Тести та практичні задачі. Максимальна оцінка за виконання практичної задачі становить від 2 до 5 балів.

«**відмінно**» - **5 балів:** надано повну, точну та добре аргументовану відповідь на поставлене питання. Продемонстровано глибоке розуміння матеріалу та вміння його аналізувати.

«**добре**» - **3 бали:** відповідь є правильною по суті, але містить незначні неточності, є неповною або недостатньо аргументованою.

«**задовільно**» - **2 бали:** відповідь є неповною, містить значні неточності, є недостатньо аргументованою

«**незадовільно**» - **0 балів:** відповідь відсутня, є невірною або не відповідає суті завдання.

Виконання умов академічної дисципліни. Відвідування лекцій та активна участь у практичних заняттях.

«**відмінно**»: - **60 балів:** Здобувач відвідав 90-100% занять. Демонструє високу залученість: регулярно ставить доречні питання, бере активну участь в обговореннях, пропонує власні ідеї, якісно виконує завдання на практичних заняттях.

«**добре**»: - **40 балів:** Здобувач відвідав 75-89% занять. Переважно є активним на заняттях, бере участь в обговореннях, але ініціативу проявляє не завжди.

«**задовільно**» - **20 балів:** Здобувач відвідав 60-74% занять. Активність на заняттях низька, здобувач переважно є пасивним слухачем.

«незадовільно» - 0 балів: Здобувач відвідав менше 60% занять. Повна відсутність активності та залученості в навчальний процес.

*Форма підсумкового семестрового контролю:*

*Іспит* проводиться в тестовому форматі. Максимальна сума балів за іспит - 40 балів.

### Оцінювання окремих видів навчальної роботи

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість балів	Максимальна кількість балів (сумарна)
Виконання умов академічної дисципліни	60	60
Іспит	40	40
		<b>100</b>

**Умова допуску до іспиту:** мінімальна кількість балів при виконанні умов академічної дисципліни – 34 бали

### Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

#### Шкала оцінювання: національна та ECTS

Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна шкала оцінювання.

Сума балів	Оцінка ECTS	Національна оцінка	
		Екзамен	Залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	
74-81	C	Добре (в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок)	
64-73	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	
60-63	E	Задовільно (задовольняє мінімальні критерії)	
35-59	FX	Незадовільно (із можливістю повторного складання)	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (із обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	

## 6. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Історія розвитку методів проведення психологічних експертиз.
2. Види психологічних експертиз. Загальна характеристика.
3. Компетенція судово-психологічної експертизи.
4. Нормативні акти, що регулюють діяльність експерта.
5. Етичні проблеми судово-психологічної експертизи.
6. Принципи, організація та проведення судово-психологічної експертизи.
7. Проведення експертного дослідження та підготовка висновку.
8. Комплексна судово-психолого-психіатрична експертиза. Компетенції експертів.
9. Види поведінки досліджуваного, зумовлені специфічною установкою. Симуляція, дисимуляція та метасимуляція.
10. Предметні види експертиз.
11. Експертиза щодо неповнолітніх звинувачуваних.
12. Психологічна експертиза при проведенні медико-педагогічних комісій.
13. Судово-психологічна експертиза емоційних станів.
14. Порівняльна характеристика фізіологічного та патологічного афекту.
15. Інтерв'ю та бесіда.
16. Судово-психологічна експертиза свідків.
17. Участь психолога у трудовій експертизі.
18. Участь психолога у військовій експертизі.
19. Експертиза відшкодування моральної шкоди.
20. Специфіка судово-психологічної експертизи у справах, пов'язаних із керуванням технікою.
21. Судово-психологічна експертиза психічного стану особи, що вчинила самогубство.
22. Посмертна експертиза
23. Види психологічних експертиз у цивільному процесі.
24. Види експертиз у кримінальному процесі.
25. Предмет та завдання психолінгвістичної експертизи.
26. Принципи, організація та проведення психолінгвістичної експертизи.
27. Психологія кримінальної агресії.
28. Використання психологічних знань в слідчій практиці.
29. КСППЕ обвинувачених з психопатичними аномаліями особистості.
30. КСППЕ обвинувачених з психічним інфантилізмом.

## **7. ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ДЖЕРЕЛ, РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЛЯ ОСВОЄННЯ КУРСУ:**

1. Алікіна Н. В. Психологічна експертиза в слідчій практиці / Н. В. Алікіна, П. Д. Біленчук, М. А. Зубань, А. В. Ромашко. – Київ : Укр. акад. внутр. справ, 1993. – 55 с.
2. Андрюшкова О. А. Поняття та підстави обмеження цивільної дієздатності фізичної особи за законодавством України та зарубіжних країн / О. А. Андрюшкова // Зб. наук. праць Харків. нац. пед. ун-ту імені Г.С. Сковороди. "Право". – 2012. – Вип. 19. – С. 195–201.

3. Бабич Н. Л. Характеристика емоційно-вольової регуляції поведінки осіб із вадами розумового та фізичного розвитку / Н. Л. Бабич // Педагогіка, психологія і мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2007. – № 4. – С. 8–11.
4. Бандурка О.М. Юридична деонтологія: підручник / О.М.Бандурка, О.Ф....- Харків: НУВС, 2002. – 336с.
5. Басай В. Д. Специфіка захисту неосудних та обмежено осудних осіб в суді першої інстанції / В. Д. Басай, Б. М. Дердюк // Вісн. Акад. адвокатури України. – 2009. – Число 3. – С. 69–76.
6. Дердюк Б. М. Мета та підстави судового провадження у справах неосудних та обмежено осудних осіб / Б. М. Дердюк // Вісн. Акад. адвокатури України. – 2009. – Число 2. – С. 109–115.
7. Дердюк Б. М. Призначення судово-психіатричної експертизи у справах неосудних та обмежено осудних осіб / Б. М. Дердюк // Акт. пробл. вдосконалення чинного законодавства України : зб. наук. статей. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 20. – С. 208–212.
8. Козирєв М. П. Мотивація в психологічній структурі злочину / М. П. Козирєв // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутріш. справ. Сер. психологічна. – 2012. – Вип. 1. – С. 164–174.
9. Котюк І.І. Теорія судового пізнання: монографія / І.І.Котюк. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 208с.
10. Кошинець В.В. Етичні проблеми судово-психологічної експертизи / В.В.Кошинець // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових статей.- 2002, вип.. С.191-196
11. Медведєв В. С. Психологія злочинної діяльності : навч. посібник / В. С. Медведєв. – Київ, 2012. – 204 с.
12. Юридична психологія: підручник / Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін.; за аг.ред. Л.І.Казміренко, Є.М.Моїсєєва. – К.: КНТ, 2007. -360с.
13. Ячина А. Призначення судово-психологічної експертизи при розслідуванні справ / А.Ячина, М.Цимбал // Право України. – 2001. - №1. – С.50-52
14. A survey of psychological test use patterns among forensic psychologists / R. P. Archer, J. K. Buffington-Vollum, R. V. Stredny, R. W. Handel // J. Pers. Assess. – 2006. – Vol. 87, N 1. – P. 84–94.
15. Anti-social personality characteristics and psychotic symptoms: Two pathways associated with offending in schizophrenia / J. D. Van Dongen, N. M. Buck, M. Barendregt [et al.] // Crim. Behav. Ment. Health. – 2015. – Vol. 25, N 3. – P. 181–191.
16. Bohleber W. The concept of intersubjectivity in psychoanalysis: taking critical stock / W. Bohleber // Int. J. Psychoanal. – 2013. – Vol. 94, N 4. – P. 799–823.

17. Borderline personality disorder / J. G. Gunderson, S. C. Herpertz, A. E. Skodol [et al.] // *Nat. Rev. Dis. Primers.* – 2018. – Vol. 4. – Art. No 18029.
18. Bourget D. Dissociation: defining the concept in criminal forensic psychiatry / D. Bourget, P. Gagné, S. F. Wood // *J. Am. Acad. Psychiatry Law.* – 2017. – Vol. 45, N 2. – P. 147–160.
19. Duntley J. D. Toward an evolutionary forensic psychology / J. D. Duntley, T. K. Shackelford // *Soc. Biol.* – 2004. – Vol. 51, N 3/4. – P. 161–165.
20. Gottfried E. D. Mental disorders among criminal offenders: a review of the literature / E. D. Gottfried, S. C. Christopher // *J. Correct. Health Care.* – 2017. – Vol. 23, N 3. – P. 336–346.
21. Hass G. A. Forensic psychological assessment in forensic practice: case studies / G. A. Hass // *J. Pers. Assess.* – 2017. – Vol. 99, N 5. – P. 556–557.
22. Maslow A. H. Motivation and personality / A. H. Maslow. – 3rd ed. – New York : Harper and Row, 1987. – 293 p.
23. Muñoz Conde F. Free will and criminal sciences / F. Muñoz Conde // *Rev. Derecho Genoma Hum.* – 2014, spec. No. – P. 125–130.
24. Nishio C. The summary mental examination in criminal proceedings / C. Nishio // *Keio J. Med.* – 2011. – Vol. 60, N 1. – P. 22–26.
25. Norman G. From theory to application and back again: implications of research on medical expertise for psychological theory / G. Norman // *Can. J. Exp Psychol.* – 2005. – Vol. 59, N 1. – P. 35–40.
26. Otto R. K. The practice of forensic psychology. A look toward the future in light of the past / R. K. Otto, K. Heilbrun // *Am. Psychol.* – 2002. – Vol. 57, N 1. – P. 5–18.
27. Thomas C. R. Juvenile justice mental health services / C. R. Thomas, J. V. Penn // *Child. Adolesc. Psychiatr. Clin. N. Am.* – 2002. – Vol. 11, N 4. – P. 731–748.